

Joanna Osiejewicz

Prawnomiędzynarodowe aspekty tłumaczenia traktatów

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 19,
205-215

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Joanna OSIEJEWICZ
Uniwersytet Zielonogórski

Prawnomiędzynarodowe aspekty tłumaczenia traktatów

Abstract:

International Legal Aspects of the Translation of Treaties

International treaties are a source of international law. They are entered into by sovereign states and international organizations and, in principle, are binding for the contracting parties. They are to be agreed upon in the appointed working language and subsequently, they are translated into the authentic language(s). In the settlement of disputes, international courts apply the authentic versions of international treaties. In order that also national courts can apply these treaties, it is necessary to implement them into national law using special legislative techniques, usually in an inauthentic language. The aim of this article is to present specific aspects of the interpretation of international treaties by international and national courts. The article indicates the importance of authentic and inauthentic texts as regards the application of treaties, in addition to particular issues that have been observed in connection with the existence of specific treaties in more than one language. The point of departure is that lawyers and translators should start working together as early as international treaties are created in order that proper interpretation and application of treaties in light of the entire legal system, which is in force when interpreting, is possible.

O stanie cywilizacyjnego rozwoju jakiejś wspólnoty świadczy jednak nie tylko aktualna wielkość (bogactwo) zbioru 'posiadanych' (znajdujących się w jej posiadaniu) języków specjalistycznych, lecz także stan zaliczonych do niego języków – ich wewnętrzne bogactwo, ich uporządkowanie, a przede wszystkim wspomniana już ścisłość czy 'precyzja' składających się na nie elementów leksykalnych (terminów) (F. Grucza 2002: 20).

Wstęp

Rozwój nowych technologii i związana z nim intensyfikacja obrotu międzynarodowego stanowią o potrzebie coraz bardziej precyzyjnego i elastycznego prawa międzynarodowego. Dwustronne i wielostronne traktaty służą tworzeniu nowych międzynarodowych standardów prawnych. Dla ich stosowania konieczne jest ich wprowadzenie do krajowych porządków prawnych, co przeważnie związane jest z ich uprzednim tłumaczeniem. Szczególna rola przypada w takim przypadku tłumaczowi jako podmiotowi mającemu kluczowy wpływ na kształt traktatu w języku, w którym będzie on stosowany.

Jak wskazał Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS, ICJ) w opinii doradczej w sprawie Namibii w odniesieniu do sposobu wykonywania mandatu przez Ligę Narodów: „Wszystkie instrumenty międzynarodowe powinny być interpretowane i stosowane w świetle całego systemu prawnego będącego w mocy momencie interpretowania” (ICJ Rep. 1971: 31-21). Celem artykułu jest zaprezentowanie specyficznych aspektów interpretacji tekstów traktatów międzynarodowych przez sądy międzynarodowe i krajowe. Wskazane zostanie znaczenie tekstów autentycznych i nieautentycznych dla stosowania traktatów, jak również partykularne problemy, które zostały zaobserwowane w związku z funkcjonowaniem konkretnych traktatów w więcej niż jednym języku. Dla realizacji celów artykułu zastosowano klasyczne metody badawcze stosowane w naukach prawnych: dogmatyczną, obserwacyjno-historyczną, analizy krytycznej oraz porównawczą. Dla potrzeb artykułu przyjęto hipotezę, iż dla właściwego interpretowania i stosowania traktatów w świetle całego systemu prawnego będącego w mocy w momencie interpretowania konieczna jest współpraca między prawnikiem a tłumaczem podjęta już z chwilą ich tworzenia.

1. Język autentyczny traktatu

Zgodnie z art. 2 § 1 (a) Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów (KWPT; Dz. U. 1990 nr 74 poz. 439), traktat oznacza międzynarodowe porozumienie zawarte między państwami w formie pisemnej i regulowane przez prawo międzynarodowe. Ta definicja z 1969 r. nie obejmuje grupy umów międzynarodowych, które od tamtego czasu istotnie zyskały na znaczeniu – umów zawieranych między państwami a innymi podmiotami prawa międzynarodowego lub między innymi podmiotami prawa międzynarodowego *inter se*. Dla potrzeb niniejszego artykułu przyjęto, że wyrażenie „traktat” oznacza wszystkie wskazane powyżej porozumienia.

Po zakończeniu negocjacji w sprawie zawarcia traktatu, gdy strony negocjujące postanowią, że tekst traktatu przybrał ostateczną postać, dochodzi do ustalenia języka autentycznego traktatu. W nomenklaturze prawnomiędzynarodowej język autentyczny oznacza ustalony przez strony język wiążący traktatu, który stanowi podstawę jego wykładni (U. Linderfalk 2007: 9). Zgodnie z art. 33 ust. 1 KWPT, „Jeżeli tekst traktatu został ustalony jako autentyczny w dwóch lub więcej językach, traktat ma jednakową moc w każdym z tych języków, chyba że traktat postanawia lub strony uzgodniły, iż w przypadku rozbieżności określony tekst jest rozstrzygający”. W przypadku sporu wynikłego z danego traktatu, tylko tekst w języku autentycznym może być podstawą jego rozstrzygnięcia.

W prawie międzynarodowym nie istnieją powszechnie stosowane normy wskazujące zasady wyboru języka autentycznego traktatu. Strony negocjujące mają swobodę wyboru takiego języka lub języków, odpowiednio do obranego celu. Gdy traktat zawierają tylko dwie strony, zazwyczaj traktat jest autentyczny w dwóch wersjach językowych, odpowiadającym językom każdej ze stron, z ewentualnym dodaniem trzeciej wersji językowej w jednym z tak zwanych "języków międzynarodowych", która powinna mieć decydujące znaczenie w przypadku rozbieżności między tekstami. Inne rozwiązanie stosuje się, gdy stron traktatu jest więcej. Zdarza się przy sporządzaniu wielostronnych traktatów, że strony decydują o uwierzytelnieniu tekstów tak, że każda ze stron otrzymuje traktat w swoim języku urzędowym – tak jest w przypadku niewiel-

kiej liczby państw – stron. Gdy jednak państw – stron jest więcej, co do zasady zgadzają się one ograniczyć liczbę języków autentycznych. Tutaj najczęstszym rozwiązaniem jest uwierzytelnienie tekstu traktatu w jednym lub więcej "języków międzynarodowych" lub, jeżeli umowa jest sporządzona pod auspicjami organizacji międzynarodowej, w języku urzędowym tej organizacji (U. Linderfalk 2007: 355). Nawet jeśli traktat ma kilka autentycznych wersji językowych, w praktyce tekst traktatu jest negocjowany w *lingua franca*, a (inne) autentyczne teksty są produkowane w tłumaczeniu umawiających się stron, które później wymieniają teksty do kontroli. Tłumaczenie odgrywa zatem kluczową rolę w opracowywaniu tekstów autentycznych instrumentów międzynarodowych.

Aż do początku 20. wieku traktaty międzynarodowe były sporządzane i uwierzytelniane w jednym języku, którym była początkowo łacina, a następnie język francuski, po raz pierwszy użyty jako jedyny język autentyczny w odniesieniu do Traktatu Generalnego Kongresu Wiedeńskiego w 1815 r. (D. Shelton 1997: 614). Po pierwszej wojnie światowej Traktat Wersalski został już sporządzony w dwóch autentycznych językach: francuskim i angielskim. Obecnie umowy międzynarodowe są przeważnie wielojęzyczne. Rzadko się jednak zdarza, aby wielostronne porozumienia były autentyczne w językach urzędowych wszystkich umawiających się stron - liczba języków autentycznych zazwyczaj jest ograniczona. Jest to spowodowane faktem, że liczba umawiających się stron umów zawartych pod auspicjami organizacji międzynarodowych jest na ogół stosunkowo wysoka i wyklucza ona lub przynajmniej ogranicza możliwość użycia wszystkich języków urzędowych państw stron jako języków autentycznych traktatu. Wyjątek w tym zakresie stanowią Traktat o Unii Europejskiej (TUE; Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 13–46) i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE; Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 47–390) będące - z perspektywy prawa międzynarodowego - klasycznymi traktatami multilateralnymi ustanawiającymi organizację międzynarodową. Zgodnie z art. 3 ust. 3 TUE Unia Europejska (UE) "szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy." Podobnie art. 22 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP; Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 391–407) stanowi, że "Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową." Poszanowanie różnorodności językowej jako części dziedzictwa kulturowego jest zatem obowiązkiem prawnym UE, która siłą swą upatruje w różnorodności kulturowej, hołdując zasadzie równości językowej swoich członków jako wyrazowi ich suwerenności (zob. I. Gawłowicz 2005: 26 nn.). Ponieważ różnorodność językowa jest znamionną cechą UE i nieodłącznym elementem jej wizerunku, traktaty te są autentyczne we wszystkich językach urzędowych państw – stron.

2. Tłumaczenie traktatów pod auspicjami organizacji międzynarodowych

Eliminowanie sprzeczności i przewyżczanie niezgodności między reżimami prawnymi nosi nazwę harmonizacji prawa. Proces ten determinowany jest nie tylko upodabnianiem norm prawnych na etapie ich tworzenia, lecz również jednolitym brzmieniem orzeczeń sądowych na etapie ich stosowania (szerzej: J. Osiejewicz 2016: 68 nn.). Proces harmonizowania prawa zawiera w sobie także aktywne usuwanie różnic między poszczególnymi wersjami językowymi traktatu międzynarodowego poprzez

ustalenie takiej jego interpretacji, która najpełniej zrealizuje cele i interesy zaangażowanych podmiotów.

O ile nie ustalono jednego, rozstrzygającego tekstu autentycznego, traktat ma jednakową moc w każdym z jego języków autentycznych, co wynika z art. 33 ust. 1 KWPT. Wersja traktatu w języku innym niż język ustalony będzie uważana za autentyczną tylko wtedy, jeżeli strony się na to zgodzą (W. Czapliński/ A. Wyrozumka 2004: 489). Ogólną zasadę interpretacji traktatów autentycznych w więcej niż jednym języku wprowadza art. 33 ust. 3 KWPT, który stanowi, iż „przyjmuje się domniemanie, że wyrazy użyte w traktacie mają to samo znaczenie w każdym z tekstów autentycznych. Gdy jednak porównanie tekstów autentycznych wykazuje różnicę w znaczeniu, należy sięgnąć do art. 31 i 32 KWPT. Art. 31 KWPT nakazuje dokonywać interpretacji w dobrej wierze, zgodnie ze zwykłym znaczeniem wyrazów w ich kontekście oraz w świetle jego przedmiotu i celu. Przepis ten wskazuje zatem konieczność sięgnięcia odpowiednio do wykładni gramatycznej, językowej i celowościowej. Ponieważ język podlega zmianom temporalnym, „zwykłe znaczenie słów” powinno się odnosić do momentu zawierania traktatu oraz systemów obowiązujących w tamtym czasie (J. Sozański 2009: 155).

Zgodnie z treścią art. 32 KWPT można odwoływać się do uzupełniających środków interpretacji, łącznie z pracami przygotowawczymi do traktatu oraz okolicznościami jego zawarcia (tzw. *travaux préparatoires*), tak aby potwierdzić znaczenie wynikające z zastosowania art. 31 KWPT lub aby ustalić znaczenie, gdy interpretacja oparta na art. 31 KWPT pozostawia znaczenie dwuznacznym lub niejasnym albo prowadzi do rezultatu wyraźnie absurdalnego lub nierozsądnego (zob. także I. Gawłowicz/ M. Wasilewska 2007: 130–131). Jeśli jednak i ta metoda nie prowadzi do uzyskania satysfakcjonującego rozwiązania, należy odwołać się do art. 33 ust. 4 KWPT, zgodnie z którym należy przyjąć takie znaczenie wyrazów w tekście, które przy uwzględnieniu przedmiotu i celu traktatu najlepiej godzi te teksty. Jeśli możliwych jest kilka interpretacji, interpretujący powinien wybrać tę, która zapewni traktatowi efektywność zgodnie z zasadą *effet utile*, pod warunkiem jednak, że jest ona zgodna „z literą i duchem” traktatu (ICJ Rep. 1950: 229; ICJ Reports 1949: 24). Zasada ta nie została wyraźnie wskazana w KWPT, jednak zawiera się ona w zasadzie dobrej wiary i wynika również z odwołania do celu i przedmiotu umowy. Punktem wyjścia do właściwej interpretacji traktatu jest prawo intertemporalne, jednak znaczenie postanowień traktatu należy oceniać także w świetle późniejszego rozwoju prawa (W. Czapliński/ A. Wyrozumka 2004: 489).

Niejednoznaczność na płaszczyźnie wyrażeniowej pojawia się niekiedy już w fazie negocjacji traktatu, z uwagi na trudności z osiągnięciem zgody co do zakresu pojęciowego terminów i związanych z nim konsekwencji prawnych. Dla przykładu, art. 4 ust. 1 lit. c Porozumienia w sprawie środków ochronnych WTO definiuje „przemysł krajowy” stosując różną terminologię w językach WTO: hiszpańskim – „*una proporción importante de la producción nacional total de esos productos*”; francuskim – „*une proportion majeure de la production nationale totale de ces produits*”; angielskim - „*a major proportion of the total domestic production of those products*”. Brak harmonizacji na tym obszarze grozi potencjalnym sporem między stronami.

Na tle problemów interpretacyjnych dotyczących Specjalnej umowy o delimitacji granicy morskiej w obszarze Zatoki Maine powstał spór pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki (USA) i Kanadą, rozstrzygnięty w 1984 r. wyrokiem MTS (ICJ Rep. 1984: 246-390). Art. 1 przedmiotowej umowy (autentycznej w językach angielskim i francuskim, choć może należałoby rzec – w amerykańskim i *canadien*) stanowi, że Izba MTS jest właściwa do orzeczenia o przebiegu granicy, która dzieli szelf kontynentalny i strefy rybołówstwa tych dwóch państw. Obydwa państwa zwróciły się z wnioskiem o wyznaczenie granicy morskiej przez Izbę poprzez udzielenia odpowiedzi na pytanie “*What is the course of the single boundary that divides / Quel est le tracé de la frontière maritime unique divisant*” szelf kontynentalny i strefy rybołówstwa tych państw. W treści orzeczenia Izba wskazała, że istnieje istotna rozbieżność pomiędzy rozumieniem wyrazów *boundary* i *frontière maritime* w odniesieniu do ich prawnych implikacji. Według Izby termin *frontière maritime* może błędnie sugerować ideę prawdziwej granicy między suwerennymi państwami, a Izba jest upoważniona jedynie do podjęcia decyzji o rozgraniczeniu suwerennych praw państw nadbrzeżnych w niektórych obszarach morskich (S. Rosenne 1993: 446–447). Izba nie posunęła się wprawdzie do zaprzeczenia, że linia rozgraniczająca może przebiegać wzdłuż zauważalnej, naturalnej granicy. Stwierdziła jednak, że w rozpatrywanym przypadku nie istniały wystarczające czynniki geologiczne, geomorfologiczne, ekologiczne lub inne jednoznacznie reprezentujące jedną, niezaprzeczną, naturalną granicę (ICJ Rep. 1984: 188).

Podobne komplikacje odnotowano w przypadku Porozumienia czterostronnego z 03.09.1971 r. w sprawie Berlina Zachodniego spowodowane zastosowaniem niekompatybilnych rosyjsko- i anglojęzycznych wyrażen na określenie stosunków między Berlinem Zachodnim a RFN. Niefortunne wyrażenia skutkowały sporem co do tego, czy Berlin może być traktowany jako część RFN (W. Czapliński/ A. Wyrozumska 2004: 489).

3. Traktat jako część prawa krajowego

Aby możliwe było stosowanie regulacji traktatowych przez sąd krajowy, konieczne jest wprowadzenie ich do prawa krajowego. Poza rzadkimi przypadkami, gdy prawo międzynarodowe zawiera wyraźną wskazówkę, w jaki sposób norma prawna ma zostać zrealizowana, państwom pozostawia się swobodę wyboru metod implementacyjnych. W uproszczeniu, istnieją dwie generalne metody zapewnienia skuteczności prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym, tj. recepcyjna i pozarecepcyjna.

Metoda recepcyjna dopuszcza normy prawa międzynarodowego do systemu krajowego w sposób „pośredni”, tzn. wymaga recepcji (transpozycji) normy międzynarodowej do prawa krajowego, najczęściej przez wydanie aktu prawa krajowego tworzącego normę paralelną wobec normy aktu międzynarodowego (powtórzenie) lub poprzez który normy międzynarodowe uzyskują walor normy prawnej krajowej (transformacja). Transformacja może mieć charakter generalny i dokonywać się na podstawie ogólnej normy prawa wewnętrznego, z reguły klauzuli konstytucyjnej, lub szczegółowy, gdzie każdorazowo niezbędny jest prawotwórczy akt prawa krajowego.

Metoda pozarecepcyjna dopuszcza natomiast bezpośrednio stosowanie, poprzez: odesłanie do prawa międzynarodowego jako normującego materię nieuregulowaną w

prawie krajowym; adopcję jako ogólne, nieprawotwórcze dopuszczenie stosowania; obowiązywanie z mocy własnej w przypadku umów samowykonalnych (zawierających jasne i precyzyjne, bezwarunkowe oraz zupełne normy). Niezależnie od obranej metody, norma traktatowa staje się źródłem prawa wewnętrznego. Jeżeli język autentyczny w którym wyrażono normy traktatu jest nie jest językiem urzędowym państwa – strony, tekst traktatu jest tłumaczony na język nieautentyczny.

Aspekt formalny stosowania takich norm w prawie krajowym, odnoszący się do wyboru metod ich realizacji i do ich miejsca w hierarchii źródeł prawa regulowany jest danym prawem krajowym (por. W. Czaplński/ A. Wyrozumka 2004: 519). W aspekcie materialnym wyróżnić można natomiast trzy generalne sytuacje stosowania prawa międzynarodowego w prawie krajowym: 1) pośrednio poprzez przyjęte na jego podstawie akty prawa wewnętrznego; 2) pośrednio na potrzeby interpretacji normy prawa krajowego, w celu nadania tej normie interpretacji zgodnej z prawem międzynarodowym; 3) bezpośrednio dla rozstrzygnięcia konkretnej sytuacji prawnej. Każdy z tych przypadków prowadzi do harmonizacji prawa, poprzez zbliżenie norm prawa krajowego do standardów wyznaczonych normami traktatowymi (por. J. Osiejewicz 2016: 52–58).

Problem interpretacji w oparciu o teksty nieautentyczne można reprezentatywnie przedstawić na przykładzie Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980 r. (CISG; Dz. U. 1997 nr 45 poz. 286) stanowiącej przykład gruntownej harmonizacji prawa, a jednak nastroczającej problemów interpretacyjnych. Konwencja ta, stanowiąca jeden z najważniejszych międzynarodowych instrumentów prawnych w handlu, ma 78 państw - stron i tylko sześć autentycznych języków (ONZ). Stosuje się ją do każdej umowy sprzedaży towarów między stronami, których miejsca prowadzenia działalności znajdują się w różnych państwach, co implikuje częste odwoływanie się do niej przez sądy krajowe. Wysoka jakość tłumaczeń jest w tej sytuacji bardzo istotna: nawet jeśli nie mają one mocy prawnej, silnie wpływają na stosowanie i interpretację CISG. Przygotowanie tekstu do stosowania przez sądy państw – stron napotkało szereg trudności. Pierwsza nieoficjalna włoska wersja okazała się być niewłaściwa i myląca, co skutkowało koniecznością opracowania nowej wersji (T. Poikela 2003: 68). Wspólne tłumaczenie CISG na niemiecki zostało przygotowane z myślą o wprowadzeniu go we wszystkich państwach niemieckojęzycznych będących jej stronami, tak aby wyeliminować sytuację, w której istniałyby różne wersje w tym samym języku, a zatem CISG byłaby stosowana w Niemczech inaczej niż w niemieckojęzycznych częściach Szwajcarii. Niemiecka wersja została pierwotnie opracowana na podstawie tekstu angielskiego. Jednak, ponieważ wersja francuska miała służyć jako oficjalny tekst w Szwajcarii, szwajcarscy delegaci, chcąc uniknąć rozbieżności pomiędzy wersją francuską i niemiecką, w trakcie prac nad wersją niemiecką odwoływali się kilkakrotnie do francuskiej wersji językowej. Opracowanie tekstu niemieckiego ujawniło dzięki temu, że teksty w języku francuskim i angielskim zawierają rozbieżności (E. Bergsten 2009: 21). Norweski ustawodawca wybrał natomiast inną drogę: norweska wersja tekstowa CISG została recypowana do norweskiego prawa handlowego. Wywołało to liczne kontrowersje we wspólnocie międzynarodowej z powodu wagi ewentualnych problemów, jakie mogą generować błędy translacyjne w przypadku prostego wprowadzenia tekstu traktatu do prawa krajowego (E. Baasch

2007: 81–82). W polskim Dzienniku Ustaw promulgowano natomiast tekst paralelny – polski i angielski, przy czym należy zaznaczyć, że tekst polski jest przekładem a tekst angielski jest wersją autentyczną, lecz oprócz niej ustalono jeszcze pięć innych równorzędnych autentycznych wersji językowych których nie opublikowano (Dz. U. 1997 nr 45 poz. 286).

Także w aspekcie materialnym zaobserwowano istotne rozbieżności między wersjami językowymi. Art. 47 CISG reguluje prawo kupującego do żądania od sprzedawcy naprawienia wadliwego towaru, lub wypełnienia jego zobowiązań umownych w inny sposób, w rozsądnym terminie wyznaczonym przez kupującego, w przeciwnym razie może on skorzystać z uprawnień wynikających z naruszenia umowy. Przepis ten był wzorowany na niemieckim instrumencie *Nachfrist*, oznaczającym przyznanie dodatkowego terminu na wykonanie dostawy (R. Somssich et al. 2012: 26). Spowodowało to długotrwałe nieporozumienia wokół *Nachfrist* w porównaniu z udzieleniem dodatkowego terminu na gruncie CISG. Niemiecka procedura *Nachfrist* i francuska procedura *mise en demeure* nie okazały się w tym względzie tożsame, gdyż regulacja z art. 47 nie ma charakteru obligatoryjnego, podczas gdy zgodnie z prawem niemieckim *Nachfrist* zawsze ma charakter obligatoryjny. Chociaż Sekretariat UNCITRAL w swoim komentarzu do CISG dokonał rozróżnienia tych terminów i wyjaśnił, że rozumienie tej reguły winno być autonomiczne, praktyka (w tym nieautentyczne tłumaczenie na język niemiecki), uwzględnia wciąż termin *Nachfrist* i na jego tradycyjne rozumienie: stosując art. 47 CISG, sądy krajowe odwołują się do niemieckiej reguły *Nachfrist*, która funkcjonowała w okresie uchwalania CISG (R. Somssich et al. 2012: 27).

4. Wnioski

Użycie języka jest nieodłącznym elementem każdego systemu prawnego. Prawodawcy używają języka tworząc prawo, a prawo musi zapewnić autorytatywne rozstrzygnięcie sporów dotyczących skutków użycia języka. Jednym z zadań lingwistyki winno być badanie konsekwencji potencjalnego braku zgody co do znaczenia i używania wyrażeń językowych, a także możliwości rozwiązywania takich sporów za jej pośrednictwem. Rozumienie i interpretacja wyrażeń językowych używanych w procesie tworzenia prawa musi bowiem uwzględnić sposób, w jaki skutki prawne zależą od kontekstu użycia danego wyrażenia.

Podczas gdy z perspektywy lingwistycznej każdy rzeczywisty język uznać należy za język autentyczny (i każdą wersję językową za wersję autentyczną), z perspektywy prawnej wyrażenie „język autentyczny” ma raczej charakter konsensualny, co oznacza że niesie ono taką treść, jaką mu przypisano. Jednak w istocie, postrzeganie języka na gruncie prawa nie odbiega znacząco od założeń antropocentrycznej teorii języków. Jak uznał H. Hart, system prawny jest systemem zasad przyznawania władzy i nakładania obowiązków, które są zatwierdzone przez społeczną "regułę uznania". Twierdził on, że reguła społeczna stanowi regularny wzór postępowania, któremu towarzyszy "*charakterystyczna postawa normatywna*", która "*polega na stałej gotowości jednostek do przyjęcia takich wzorców postępowania, zarówno jako determinantów własnego przyszłego postępowania jak i standardów krytyki*" (H. Hart 2012: 255, tłum. J.O.). Zainteresowanie H. Harta językiem normatywnym nie koncentrowało się na jego znaczeniu, ale na stosunku, jaki jednostki wyrażają używając go. Jego zdaniem przepisy prawne

mają teksty autentyczne, to jest teksty, których forma jest ustalona przez zwykłe użycie wyrazów. H. Hart zwracał uwagę na niepewności i istnienie uznania sędziowskiego w zakresie interpretacji tekstów, odwołując się do takich pojęć, jak *"otwarta tekstura"*, *"rdzeń i półcień"* (H. Hart 2002: 176, tłum. J.O.). Takie rozumienie języka prawnego spełnia antropocentryczne kryterium bycia immanentną, integralną i konstytutywną właściwością jego użytkownika (zob. S. Grucza 2008: 136), w tym przypadku społeczności / wspólnoty międzynarodowej. Zadajmy bowiem pytanie: skoro istnieje kilka wersji autentycznych traktatu, to co wyróżnia ten konkretny tekst autentyczny, który zostanie ostatecznie wzięty pod uwagę w procesie interpretacji norm traktatowych? Zauważmy, że rzeczywistym twórcą traktatu w języku autentycznym jest prawodawca rozumiany jako podmiot prawa międzynarodowego, więc to jego intencje leżały u podstaw tworzenia danego tekstu, będącego wyrazem jego postawy normatywnej. Odpowiedź na pytanie brzmi zatem: wzięty pod uwagę zostanie ten tekst autentyczny, o którego wyborze zadecyduje podmiot, który się nim posługuje, wedle swojego uznania determinowanego jego postawą normatywną. Reguła uznania będzie też leżała u podstaw interpretacji norm traktatowych w procesie ich stosowania. Wobec powyższego, istnieje bezpośrednia relacja między językiem a tworzeniem i transferowaniem wiedzy prawniczej w procesie tworzenia i stosowania norm traktatowych (por. S. Grucza 2010: 54-67).

Podniesienie jakości wielojęzycznych instrumentów prawnych wymaga wobec tego rzeczywistej współpracy między prawnikami a tłumaczami i to już od chwili przystąpienia do prac nad tekstem traktatu. Jednym ze stosowanych obecnie instrumentów współpracy są tzw. umowy modelowe, to jest zawierane w niektórych obszarach umowy dwustronne o podobnej treści i strukturze. Wypracowywane w doktrynie komentarze do konwencji modelowych, publikowane w celu zwiększenia jednolitej interpretacji przepisów oraz stworzenia jednolitego języka w danej dziedzinie prawa, mogą pomóc w interpretacji przepisów standardowych w powtarzających się umowach dwustronnych. Również dwustronne umowy inwestycyjne (BIT) często wykorzystują standardową strukturę i formułę i są podobne w treści. Umowy modelowe stanowią jednak podstawę zawierania podobnych, lecz nie identycznych umów, zatem nadal traktować je należy w sposób zindywidualizowany.

Na etapie stosowania norm traktatowych ważnym instrumentem eliminowania rozbieżności w interpretacji są natomiast zbiory orzeczeń sądów krajowych i międzynarodowych. W celu wsparcia niezależnej i jednolitej wykładni opracowano np. system *Clout* (<http://www.uncitral.org/clout/index.jsp>) będący zbiorem orzeczeń sądowych i arbitrażowych dotyczących UNCITRAL (w tym CISG). Korespondenci krajowi przygotowują streszczenia dostępnych orzeczeń sądowych i arbitrażowych, a te następnie są publikowane w językach oficjalnych ONZ. Tu jednak znów pojawia się problem języka i tłumaczenia.

Za najkorzystniejsze rozwiązanie uważam nieoddzielanie procesu sporządzenia traktatu od jego tłumaczenia. Takie działanie gwarantowałoby uwzględnienie rzeczywistego zamiaru stron we wszystkich wersjach językowych i redukowało potencjalne problemy aplikatywne. Jak wskazano w treści artykułu, w praktyce takie przedsięwzięcia podejmowane są incydentalnie.

Bibliografia

Akty prawne

- Dyrektywa 2008/68/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 września 2008 r. w sprawie transportu lądowego towarów niebezpiecznych (Tekst mający znaczenie dla EOG), Dz. Urz. UE L 260 z 30.9.2008: 13–59.
- General Assembly Resolution 3355 (XXIX). Translation of some official documents of the General Assembly and of resolutions of the Security Council and the Economic and Social Council into the German language.
- General Assembly resolution 35/219 A use of Arabic in the subsidiary organs of the General Assembly in the Security Council and the Economic and Social Council: amendments to rules 51, 52, 54, 56 and of the rules of the General Assembly.
- Karta Narodów Zjednoczonych podpisana podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco w dniu 26 czerwca 1945 r., Dz. U. 1947 nr 23, poz. 90.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 391 - 407.
- Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., Dz.U. 2002 nr 59 poz. 543.
- Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona w Wiedniu dnia 11 kwietnia 1980 r., Dz. U. 1997 nr 45 poz. 286.
- Oświadczenie Rządowe z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie wejścia w życie zmian do Przepisów załączonych do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu śródlądowymi drogami wodnymi towarów niebezpiecznych (ADN), zawartej w Genewie dnia 26 maja 2000 r., obowiązujących od dnia 1 stycznia 2015 r., Dz. U. 2015 poz. 1638.
- Oświadczenie Rządowe z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie wejścia w życie zmian do Regulaminu międzynarodowego przewozu kolejami towarów niebezpiecznych (RID), stanowiącego załącznik C do Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF), sporządzonej w Bernie dnia 9 maja 1980 r., Dz. U. 2013 r. poz. 840 .
- Oświadczenie Rządowe z dnia 28 maja 2013 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r., Dz. U. 2013 nr 0 poz. 815.
- Security Council resolution 528 (1982) of 21 December 1982 including of Arabic among the official and working languages of the Security Council. ([www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/528\(1982\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/528(1982))); pobrano 20.07.2016).
- Special Agreement between the Government of Canada and the Government of the United States of America to Submit to a Chamber of the International Court of Justice the Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, 12.03. 1979, (www2.ecolex.org/server2neu.php/libcat/docs/TRE/Full/Other/TRE-149007.pdf); pobrano 20.07.2016).
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 47–390.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 47–

390.

Traktat o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012: 13–46.

Uruguay Round Agreement. Agreement on Safeguards, (www.wto.org/english/docs_e/legal_e/25-safeg_e.htm; pobrano 20.07.2016).

Vienna Convention on the Law of Treaties concluded at Vienna on 23 May 1969, United Nations Treaty Series 1155: 31.

Literatura

Andersen, C. B. (2007), *Uniform Application of the International Sales Law: Understanding Uniformity, the Global Jurisconsultorium and Examination and Notification Provisions of the CISG*, (w:) Journal of Law and Commerce 24, 159–179.

Bergsten, E. (2009), *Methodological Problems in the Drafting of the CISG*, (w:) A. Janssen/ O. Meyer (red.), *CISG Methodology*. Monachium, 5–32.

Bradly, J. (2011), *Language Discrepancies in WTO Law*. (<http://ssrn.com/abstract=1789191>; pobrano 20.07.2016).

Cao, D. (2008), *Translation at the United Nations as Specialized Translation*, (w:) The Journal of Specialised Translation, 9, 39–54.

Czapliński, W./ Wyrozumska, A. (2004), *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*. Warszawa.

Gawłowicz, I./ Wasilewska, M. (2007), *Interpretacja umów międzynarodowych – wybrane problemy*, (w:) Roczniki Prawnicze, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 19, 129–145.

Gawłowicz, I. (2005), *Nowe rozumienie suwerenności jako signum temporis*, (w:) I. Gawłowicz/ I. Wierzchowicka (red.), *Koncepcje suwerenności*. Zbiór studiów. Warszawa, 26–42.

Grucza, F. (2002), *Języki specjalistyczne – indykatory i/lub determinatory rozwoju cywilizacyjnego*, (w:) J. Lewandowski (red.), *Języki specjalistyczne 2. Problemy technolingwistyki*. Warszawa, 9–26.

Grucza, S. 2008, *Lingwistyka języków specjalistycznych*. Warszawa.

Grucza, S. (2010), *Język a poznanie – kilka uwag na temat rozważania ich wzajemnych relacji*, (w:) S. Grucza / A. Marchwiński/ M. Płużyczka (red.), *Translatoryka. Koncepcje – Modele – Analizy*. Warszawa, 54–67.

Hart, H. (2012), *The Concept of Law*. Oxford.

Linderfalk, U. (2007), *On the Interpretation of Treaties. The Modern International Law as Expressed in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Dordrecht.

Osiejewicz, J. (2016), *Harmonizacja prawa państw członkowskich Unii Europejskiej*. Warszawa.

Poikela, T. (2003), *Conformity of Goods in the 1980 United Nations Convention of Contracts for International Sale of Goods*, (w:) Nordic Journal of Commercial Law, 1, 1–68.

Rosenne, S. (1993), *An International Law Miscellany*. Dordrecht.

Shelton, D. (1997), *Reconcilable Differences? The Interpretation of Multilingual Treaties*, (w:) Hastings International and Comparative Law Review, 20, 611–638.

Somssich, R./ et al. (2012), *Study on Language and Translation in International Law and EU Law*. Luxembourg.

Sozański, J. (2009), *Prawo traktatów: zarys współczesny*. Warszawa/ Poznań.

Tabory, M. (1980), *Multilingualism in International Law and Institutions*. Alphen aan den Rijn.

Orzeczenia

Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania), wyrok z 25.03.1948 r., ICJ Reports 1949: 24.

Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, wyrok z 12 października 1984 r., ICJ Rep. 1984: 246.

Interpretation of Peace Treaties with Bulgaria, Hungary and Romania (Second Phase), opinia doradcza z 18.07.1950 r., ICJ Rep. 1950: 229.

Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), opinia doradcza z 21.06.1971, ICJ Rep. 1971: 16.

Strony internetowe

<https://members.wto.org/linguistics/waza.htm> [Dostęp 20.07.2016].

<https://treaties.un.org> [Dostęp 20.07.2016].

<http://www.ilo.org/MultiTransWeb/Web.mvc> [Dostęp 20.07.2016].

<http://www.ilo.org/thesaurus/defaulten.asp> [Dostęp 20.07.2016].

<http://www.fao.org/faoterm/en/> [Dostęp 20.07.2016].

<http://www.uncitral.org/clout/index.jsp> [Dostęp 20.07.2016].